Zbornik sudske prakse

MIŠLJENJE NEZAVISNOG ODVJETNIKA
PEDRA CRUZA VILLALÓNA
od 8. rujna 2015.[1]

Predmet C-297/14

Dr. Rüdiger Hobohm
protiv
Benedikt Kampik Ltd & Co. KG,
Benedikta Aloysiusa Kampika
i
Mar Mediterraneo Werbe- und Vertriebsgesellschaft für Immobilien SL

(zahtjev za prethodnu odluku koji je uputio Bundesgerichtshof (Njemačka))

„Područje slobode, sigurnosti i pravde – Pravosudna suradnja u građanskim i trgovačkim stvarima – Uredba (EZ) br. 44/2001 – Nadležnost kod potrošačkih ugovora – Članak 15. stavak 1. točka (c) – Aktivnost usmjerena prema drugoj državi članici – Pojam trgovačke ili profesionalne aktivnosti usmjerene prema državi članici potrošača – Ugovor o vođenju poslova kojim se želi ostvariti gospodarski cilj prethodnog ugovora, sklopljenog u obavljanju aktivnosti gospodarskog subjekta usmjerene prema državi članici potrošača“

1. Predmetni zahtjev za prethodnu odluku koji je uputio Bundesgerichtshof odnosi se na mogućnost prihvaćanja nadležnosti prema domicilu potrošača u skladu s Uredbom (EZ) br. 44/2001[2] u situaciji u kojoj je nakon sklapanja i izvršenja ugovora o posredovanju za kupnju nekretnine u Španjolskoj – aktivnost koju je gospodarski subjekt putem oglašavanja usmjeravao prema Njemačkoj – sklopljen ugovor o vođenju poslova radi rješavanja određenih poteškoća povezanih s ugovorom o kupoprodaji navedene nekretnine.

2. Ovaj predmet stoga Sudu ponovno omogućava da se očituje o tumačenju članka 15. stavka 1. točke (c) i članka 16. stavka 1. Uredbe Bruxelles I, koji su već više puta bili predmet tumačenja u sudskoj praksi, osobito u presudama Pammer i Hotel Alpenhof[3], Mühlleitner[4], Emrek[5] i Maletic[6].

3. Za razliku od tih predmeta, u okviru kojih je Sud o navedenim odredbama uvijek odlučivao samo u vezi s jednim ugovorom, predmet kojim se ovdje bavimo specifičan je utoliko što se odnosi na situaciju u kojoj postoji nekoliko ugovora koji se odnose na različite usluge i koji su sklopljeni u različitim razdobljima, iako među njima postoji određena poveznica. Konkretno, i kao što je već navedeno, nacionalni sud upućuje pitanje Sudu o mogućnosti da potrošač pred sudom mjesta u kojem ima

1 — Izvorni jezik: španjolski

2 — Uredba Vijeća od 22. prosinca 2000. o [sudskoj] nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima (SL 2001., L 12, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 3., str. 30.; u daljnjem tekstu: Uredba Bruxelles I). Od 10. siječnja 2015. navedena je uredba zamijenjena Uredbom (EU) br. 1215/2012 Europskog parlamenta i Vijeća od 12. prosinca 2012. o [sudskoj] nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima (SL 2012., L 351, str. 1.).

3 — C-585/08 i C-144/09, EU:C:2010:740

4 — C-190/11, EU:C:2012:542

5 — C-218/12, EU:C:2013:666

6 — C-478/12, EU:C:2013:735

domicil pokrene postupak protiv gospodarskog subjekta u vezi s ugovorom koji, kao što taj sud navodi, izravno ne ulazi u područje aktivnosti druge ugovorne strane koja je usmjerena prema državi članici u kojoj potrošač ima domicil, ali kojim se nastoji ostvariti isti gospodarski cilj kao i ugovorom koji su ranije sklopile stranke u području navedene aktivnosti.

4. Stoga je predmet ovog slučaja posebno pitanje o tome može li se smatrati da su zahtjevi sadržani u članku 15. stavku 1. točki (c) Uredbe Bruxelles I ispunjeni na temelju veze između dva uzastopno sklopljena i međusobno usko povezana potrošačka ugovora, ali je samo prvi ugovor sklopljen izravno u području aktivnosti koje navedeni gospodarski subjekt putem oglašavanja usmjerava prema državi članici u kojoj potrošač ima domicil.

I – **Pravni okvir**

5. Uredba Bruxelles I u svojim uvodnim izjavama 11., 12., 13. i 15. utvrđuje sljedeće:

„(11) Propisi o nadležnosti moraju biti izuzetno predvidljivi i utemeljeni na načelu da se nadležnost uglavnom utvrđuje prema domicilu tuženika, pri čemu takva nadležnost mora uvijek postojati, osim u nekim točno određenim slučajevima, u kojima je zbog predmeta spora ili autonomije stranaka opravdana neka druga poveznica. Domicil pravne osobe mora biti autonomno utvrđen kako bi zajednička pravila bila transparentnija i kako bi se izbjegli sukobi nadležnosti.

(12) Osim domicila tuženika, trebale bi postojati alternativne osnove za utvrđivanje nadležnosti, utemeljene na bliskoj vezi između suda i postupka ili radi olakšavanja ispravnog suđenja.

(13) Kad je riječ o osiguranju, potrošačkim ugovorima i zapošljavanju, slabija strana u sporu trebala bi biti zaštićena propisima o nadležnosti tako da oni više pogoduju zadovoljavanju njezinih interesa nego što to omogućuju opći propisi.

[…]

(15) U interesu skladnog zadovoljavanja pravde potrebno je [u najvećoj mjeri] smanjiti mogućnost vođenja paralelnih postupaka i osigurati da u dvjema državama članicama ne budu donesene dvije nepomirljive presude [odluke]. Mora postojati jasan i učinkovit mehanizam za rješavanje slučajeva litispendencije i povezanih postupaka te za sprečavanje problema koji proizlaze iz razlika među državama članicama s obzirom na utvrđivanje trenutka od kojega se predmet smatra neriješenim. U svrhe ove Uredbe, taj bi se trenutak trebao autonomno utvrđivati.“

6. Pravila za utvrđivanje nadležnosti sadržana su u poglavlju II. Uredbe Bruxelles I. Članak 2. te uredbe sadržan u odjeljku 1. navedenog poglavlja II., naslovljenom „Opće odredbe“, u stavku 1. utvrđuje da se uz poštovanje odredaba te uredbe „osobama s domicilom u nekoj državi članici sudi […] pred sudovima te države članice, bez obzira na njihovo državljanstvo“.

7. Članak 3. stavak 1. Uredbe Bruxelles I, sadržan u istom odjeljku, utvrđuje sljedeće: „Protiv osoba s domicilom u državi članici može se podnijeti tužba pred sudovima druge države članice samo na temelju pravila iz odjeljaka 2. do 7. ovog poglavlja“.

8. Odjeljak 4. poglavlja II. Uredbe Bruxelles I, koji obuhvaća članke 15. do 17., odnosi se na nadležnost nad potrošačkim ugovorima. Članak 15. stavak 1. Uredbe Bruxelles I glasi kako slijedi:

„U stvarima koji se odnose na ugovor koji sklapa osoba – potrošač, u svrhe za koje se može smatrati da su izvan njezine profesionalne djelatnosti, nadležnost se utvrđuje odredbama ovog odjeljka, ne dovodeći u pitanje odredbe članka 4. i članka 5. točke 5., ako:

[…]

(c) u svim drugim slučajevima, ako je ugovor sklopljen s osobom koja se bavi trgovačkom ili profesionalnom aktivnošću u državi članici u kojoj potrošač ima domicil ili ako na bilo koji drugi način usmjerava takvu aktivnost prema toj državi članici ili prema većem broju država uključujući i tu državu članicu, a ugovor pripada u područje takvih aktivnosti“.

9. Članak 16. stavak 1. Uredbe Bruxelles I utvrđuje da „[p]otrošač može pokrenuti postupak protiv druge ugovorne stranke bilo pred sudovima države članice u kojoj ta stranka ima domicil, bilo pred sudovima mjesta u kojemu potrošač ima domicil“.

II – **Činjenice i glavni postupak**

10. Ovo prethodno pitanje upućeno je u okviru spora između, s jedne strane, Rüdigera Hobohma, tužitelja i tužitelja u postupku „revizije“, te, s druge strane, društva Benedikt Kampik LTD & Co. KG, Benedikta Aloysiusa Kampika (u daljnjem tekstu: B. A. Kampik) i društva Mar Mediterraneo Werbe- und Vertriebsgesellschaft für Immobilien S. L. (u daljnjem tekstu: društvo Mar Mediterraneo), tuženikâ i tuženikâ u postupku „revizije“.

11. B. A. Kampik je 2005. u ime tužitelja, R. Hobohma, posredovao pri društvu Kampik Immobilien KG radi sklapanja ugovora „o kupovnoj opciji“ u vezi s kupnjom stana u okviru turističkog kompleksa koji je u španjolskoj općini Denia trebao graditi njemački investitor. Taj je kompleks stavljen na tržište i u Njemačkoj prospektom na njemačkom jeziku. Iz odluke kojom se upućuje zahtjev za prethodnu odluku proizlazi da su tuženici također oglašavali na internetu da pružaju usluge posredovanja u prometu nekretnina u Španjolskoj [7].

12. Tužitelj i njegova supruga su s ulagačem 2006. sklopili ugovor o kupoprodaji koji je bio predviđen ugovorom o kupovnoj opciji. Nakon što su kupci uplatili prve dvije rate u ukupnom iznosu od 62 490 eura, prodavatelj se tijekom 2008. našao u financijskim problemima koji su doveli u pitanje dovršetak kompleksa.

13. B. A. Kampik tada je tužitelju predložio da će obaviti završne građevinske radove u njegovu stanu. Tužitelj i njegova supruga otišli su u Španjolsku gdje su potpisali javnobilježničku punomoć kojom su B. A. Kampika ovlastili da zastupa njihove interese u okviru ugovora o kupoprodaji sklopljenog 2006. Tužitelj je B. A. Kampiku predao ček na donositelja u iznosu od 27 647 eura, što je iznos koji odgovara dijelu treće rate kupoprodaje, a koji je on naplatio s računa društva Mar Mediterraneo, koje je također jedan od tuženika. Tijekom 2009. godine R. Hobohm isplatio je B. A. Kampiku iznos od 1 448,72 eura, koji mu je, prema vlastitim riječima, bio potreban za brisanje hipoteke upisane na teret tužitelja. Međutim, do brisanja hipoteke nije došlo.

7 — Bundesgerichtshof ne dovodi u pitanje zaključak suda koji je utvrđivao činjenično stanje i smatrao da je aktivnost posredovanja koju je obavljao tuženik sa sjedištem u Španjolskoj bila usmjerena prema Njemačkoj te upućuje na određene indicije, primjerice činjenicu da su usluge na internetu ponuđene na njemačkom jeziku, da je navedena elektronička kontakt-adresa s domenom „.de“, da je za kontakt s njegovim *back officeom* naveden berlinski telefonski broj i da su korišteni prospekti na njemačkom.

14. Budući da su se nakon što je ulagač otišao u stečaj pojavili nesporazumi među strankama, tužitelj i njegova supruga opozvali su punomoć B. A. Kampiku. Tužitelj od tuženikâ zahtijeva povrat isplaćenog iznosa. No Landgericht, na čijem se području nalazi tužiteljev domicil i pred kojim je on pokrenuo postupak, odbacio je njegovu tužbu kao nedopuštenu zbog nepostojanja mjesne nadležnosti. Nakon što se neuspješno žalio protiv te odluke, R. Hobohm pokrenuo je postupak „revizije“ pred sudom koji je uputio zahtjev.

III – **Prethodno pitanje i postupak pred Sudom**

15. Bundesgerichtshof je Sudu uputio sljedeće prethodno pitanje:

„Može li potrošač na temelju članka 15. stavka 1. točke (c) druge mogućnosti u vezi s člankom 16. stavkom 1. drugom mogućnosti Uredbe br. 44/2001 […] pokrenuti postupak pred sudom mjesta u kojem ima domicil protiv druge ugovorne strane koja obavlja trgovačku ili profesionalnu aktivnost u drugoj državi članici Europske unije kada se, iako ugovor na kojem se temelji tužba izravno ne ulazi u područje aktivnosti druge ugovorne strane koja je usmjerena prema državi članici u kojoj se nalazi domicil potrošača, njime ipak nastoji ostvariti isti gospodarski cilj kao i drugim ranije sklopljenim i već izvršenim ugovorom koji ulazi u područje primjene gore navedenih odredbi?“

16. Pisana očitovanja pred Sudom podnijele su talijanska, portugalska i švicarska vlada kao i Europska komisija.

IV – **O prethodnom pitanju**

A – *Očitovanja podnesena Sudu*

17. Svi podnositelji pisanih očitovanja, osim talijanske vlade, očitovali su se u korist primjene članka 15. stavka 1. točke (c) Uredbe Bruxelles I u predmetnom slučaju.

18. Portugalska vlada ističe da, iako je prvi ugovor iz 2005. istekao sklapanjem ugovora o kupoprodaji na način da ugovor o vođenju poslova sklopljen 2008. nije izravno povezan s aktivnošću koju su putem interneta oglašavali tuženici, među oba ugovora postoji izravna veza, s obzirom na to da bez prvog ugovora o posredovanju ne bi došlo do sklapanja ugovora o vođenju poslova, čiji je predmet upravo rješavanje poteškoća koje su nastupile nakon prodaje. Tužitelj stoga ima pravo na zaštitu i u okviru ugovora o vođenju poslova jer je njegovo sklapanje usko povezano sa sklapanjem prvog ugovora s tuženicima. Portugalska vlada navodi, pozivajući se na presudu Suda u predmetu Emrek[8], da bi uvođenje novih uvjeta koji nisu sadržani u članku 15. stavku 1. točki (c) Uredbe – kao što je to postojanje uzročne veze između načina za usmjeravanje trgovačke ili profesionalne aktivnosti prema državi članici u kojoj potrošač ima domicil i sklapanja ugovora – bilo protivno cilju koji se želi postići tom odredbom. Ipak, činjenicu da je ugovor o vođenju poslova sklopljen na temelju aktivnosti tuženikâ usmjerene prema Njemačkoj treba smatrati indicijom za primjenu članka 15. stavka 1. točke (c) druge mogućnosti Uredbe br. 44/2001. U konačnici, portugalska vlada predlaže da se na prethodno pitanje odgovori potvrdno.

19. Europska komisija najprije je podsjetila da članak 15. stavak 1. točka (c) Uredbe Bruxelles I predstavlja iznimku od općeg pravila o nadležnosti suda mjesta u kojem se nalazi tuženikov domicil, zbog čega ga treba tumačiti usko, a zatim je istaknula da pojmove sadržane u toj odredbi treba tumačiti autonomno, vodeći računa o sustavu i ciljevima te uredbe. Komisija, baš kao i portugalska vlada, ističe da je posrednička aktivnost tuženika usmjerena prema Njemačkoj dovela do naknadnog sklapanja

8 — C-218/12, EU:C:2013:666

ugovora o kupoprodaji i ugovora o vođenju poslova. Stoga postoji uska materijalna veza između posredničke aktivnosti tuženika i sklapanja ugovora o vođenju poslova. Slijedom navedenog, prvi ugovor o posredovanju i ugovor o vođenju poslova nerazdvojno su povezani zbog čega je primjena nadležnosti u korist potrošača opravdana ne samo za prvi nego i za drugi ugovor. Komisija isto tako navodi da je takvo tumačenje u skladu s presudom Suda u predmetu Maletic[9]. U konačnici, kad je riječ o zahtjevu predvidljivosti nadležnosti prema domicilu potrošača, Komisija ističe da je tuženik mogao razumno predvidjeti da će se isti sustav koji se primjenjuje na ugovor o posredovanju, koji je sâm sklopio, primijeniti i na ugovor o vođenju poslova jer su oba ugovora nerazdvojno povezana.

20. Švicarska vlada navodi da se ugovor, za potrebe članka 15. stavka 1. točke (c) Uredbe Bruxelles I, mora odnositi na uslugu koja se pruža u okviru predmetne trgovačke aktivnosti, čak i za slučaj da se promidžbena aktivnost pružatelja usluge iz koje proizlazi usmjerenost njegove aktivnosti prema državi u kojoj potrošač ima domicil ne odnosi na tu konkretnu aktivnost: stoga je namjera obuhvatiti usluge koje, unatoč tomu što ne ulaze u pretežitu djelatnost gospodarskog subjekta, ipak imaju dovoljnu materijalnu vezu s njegovom uobičajenom aktivnošću i koje se pružaju u okviru istih struktura poduzeća. Osim toga, na sve usluge koje mogu biti povezane s određenom trgovačkom aktivnošću trebao bi se primjenjivati jedan jedinstven sustav, kako zbog praktičnih tako i zbog načelnih razloga. Konkretno, švicarska vlada ističe da u vezi s uslugama koje pružatelj ne pruža službeno postoji manja potreba zaštite potrošača jer se usluga ne pruža općenito nekom neodređenom broju osoba, nego pojedinačno točno određenom klijentu: u ovom slučaju, pružatelj usluge zna da sklapa ugovor s građaninom koji ima domicil u drugoj državi članici.

21. Talijanska vlada zagovara stajalište koje je suprotno onomu iz ostalih očitovanja podnesenih Sudu i navodi da članak 15. stavak 1. točku (c), kao iznimku od općeg pravila, treba tumačiti usko. Smatra da veza koja postoji između kupnje stana i kasnijeg ugovora o vođenju poslova ne opravdava to da se na taj ugovor primijeni navedena odredba u vezi s člankom 16. stavkom 1. Iako talijanska vlada priznaje da bi se ranije navedena posebna nadležnost mogla upotrijebiti u slučajevima u kojima između dopunskog ugovora i glavnog ugovora postoji veza u smislu pravno-uzročne nužnosti, smatra da to ne vrijedi u slučaju puke gospodarske i praktične povezanosti, kao što je to u predmetnom slučaju. U protivnome bi široko tumačenje moglo dovesti do pojave umjetnog konstrukta činjenica čiji bi jedini cilj bilo mijenjanje običajnih pravila međunarodne nadležnosti.

B – *Analiza*

1. Uvodna razmatranja i preoblikovanje prethodnog pitanja

22. Kao što sam ranije naveo, Bundesgerichtshof pita može li se posebna nadležnost prema domicilu potrošača, u skladu s člankom 16. stavkom 1. Uredbe Bruxelles I, primijeniti u vezi s ugovorom sklopljenim između potrošača i gospodarskog subjekta koji izravno ne ulazi u područje aktivnosti koje navedeni gospodarski subjekt putem oglašavanja usmjerava prema državi članici u kojoj potrošač ima domicil u smislu članka 15. stavka 1. točke (c) te uredbe, ali koji je, međutim, usko povezan s ranijim ugovorom između tih stranaka, a u okviru kojeg su pak nedvojbeno ispunjeni uvjeti iz posljednje navedene odredbe.

23. Međutim, smatram da zbog razloga koje ću iznijeti u nastavku valja preoblikovati formulaciju prethodnog pitanja kako bi Sud mogao ponuditi koristan odgovor.

24. Čini mi se da bi prije toga bilo primjereno iznijeti nekoliko općih razmatranja.

9 — C-478/12, EU:C:2013:735

25. Polazište za razmatranje problematike ovog predmeta jest tekst članka 15. stavka 1. Uredbe Bruxelles I. Ta je odredba već bila predmet tumačenja u sudskoj praksi Suda, koji je u više navrata utvrdio da se ona primjenjuje ako su kumulativno ispunjene tri pretpostavke [10].

26. Kao prvo, jedna ugovorna stranka mora biti potrošač, odnosno mora djelovati u kontekstu za koji se može smatrati da je izvan njezine profesionalne djelatnosti [11]. U predmetnom slučaju nije sporno da je, dok su tuženici u glavnom postupku djelovali u okviru svojih profesionalnih aktivnosti, tužitelj R. Hobohm djelovao u svojstvu pojedinca.

27. Kao drugo, ugovor između potrošača i poslovnog subjekta mora doista biti sklopljen [12]. U tom smislu iz odluke kojom se upućuje zahtjev za prethodnu odluku jasno proizlazi da su supružnici Hobohm i B. A. Kampik 2008. sklopili sporni ugovor o vođenju poslova. U vezi s ostalim tuženicima u glavnom postupku valja napomenuti da je Bundesgerichtshof izričito istaknuo da, u fazi „revizije“ u kojoj se nalazi glavni postupak, nije važno pitanje jesu li tvrdnje tužitelja relevantne za utemeljenje postojanja ugovornih prava u odnosu na sve tuženike jer žalbeni sud nije ispitao utemeljenost tužiteljevih tvrdnji. Bundesgerichtshof stoga smatra da se zbog mogućnosti da ugovorna prava postoje u odnosu na sve tuženike postavljeno pitanje podjednako odnosi na sve tuženike. Uzimajući u obzir ta razmatranja, smatram da u ovom predmetu nije na Sudu da odlučuje o postojanju ugovornih odnosa između tužitelja i triju tuženika.

28. Kao treće, ugovor mora ulaziti u jednu od kategorija iz stavka 1. navedenog članka 15. [13], među kojima je kategorija relevantna za glavni postupak navedena u točki (c) [14], koju je Sud već tumačio u svojoj sudskoj praksi.

29. U skladu s ustaljenom sudskom praksom, potrebno je ispuniti dva uvjeta kako bi se navedena odredba mogla primijeniti. Kao prvo, gospodarski subjekt svoju aktivnost mora obavljati u državi članici potrošača ili na bilo koji drugi način usmjeravati takvu aktivnost prema toj državi članici ili prema većem broju država uključujući državu članicu u kojoj potrošač ima domicil. Kao drugo, sporni ugovor mora pripadati u područje takvih aktivnosti [15].

30. Sud koji je uputio zahtjev smatra da ugovor o vođenju poslova sklopljen 2008. sam po sebi ne ispunjava pretpostavke iz članka 15. stavka 1. točke (c) druge mogućnosti Uredbe Bruxelles I osobito zato što djelatnost upravljanja poslovima preuzetu na temelju ugovora o vođenju poslova nije moguće uključiti u aktivnost posredovanja kod ugovora za kupnju nekretnina koja je usmjerena prema Njemačkoj. Unatoč tomu, taj se sud priklanja mišljenju da između ugovora o posredovanju i ugovora o vođenju poslova postoji dovoljno snažna veza da je moguće zaključiti da su ispunjene pretpostavke iz navedene odredbe, a taj zaključak temelji na teleološkom tumačenju te ističe uzročnu vezu između aktivnosti tuženika usmjerene prema Njemačkoj koja je dovela do sklapanja prvog ugovora o posredovanju i ugovora o vođenju poslova. Naime, Bundesgerichtshof smatra da oba ugovora imaju isti cilj – kupnju stana i stvarno korištenje njime – te da stoga oba pravna odnosa treba ispitivati zajedno.

10 — Presuda Česká spořitelna (C-419/11, EU:C:2013:165), t. 30. i presuda Kolassa (C-375/13, EU:C:2015:37), t. 23.

11 — O pojmu potrošača u području Briselske konvencije i Uredbe Bruxelles I vidjeti primjerice presude Shearson Lehman Hutton (C-89/91, EU:C:1993:15), Gabriel (C-96/00, EU:C:2002:436), Gruber (C-464/01, EU:C:2005:32) i Česká spořitelna (C-419/11, EU:C:2013:165).

12 — Česká spořitelna (C-419/11, EU:C:2013:165), t. 30. O zahtjevu postojanja ugovora sklopljenog između potrošača i gospodarskog subjekta vidjeti nedavnu presudu Kolassa (C-375/13, EU:C:2015:37), t. 29. i sljedeće točke.

13 — Česká spořitelna (C-419/11, EU:C:2013:165), t. 30.

14 — Naime, za potrebe ovog spora nisu važne kategorije iz točke (a) (ako je riječ o ugovoru o kupoprodaji robe s obročnom otplatom cijene) i točke (b) (ako je riječ o ugovoru o zajmu s obročnom otplatom ili o ugovoru o bilo kakvom drugom obliku kredita, sklopljenim za financiranje prodaje robe) članka 15. stavka 1. Uredbe Bruxelles I.

15 — Mühlleitner (C-190/11, EU:C:2012:542), t. 36.

31. Sud koji je uputio zahtjev tako osobito naglašava činjenicu da u skladu s presudom Emrek [16] uzročnu vezu treba, bez obzira na to što nije nužan uvjet, smatrati indicijom „usmjerene aktivnosti“. Bundesgerichtshof ipak izražava sumnje u vezi s mogućnošću prihvaćanja takvog tumačenja, s obzirom na to da, u skladu s ustaljenom sudskom praksom, članak 15. stavak 1. točku (c) Uredbe Bruxelles I valja nužno tumačiti usko.

32. Ovdje je važno istaknuti da se prethodno pitanje na način na koji ga je oblikovao Bundesgerichtshof odnosi na mogućnost primjene članka 15. stavka 1. točke (c) Uredbe Bruxelles I „razdvajanjem“ ispunjenja dvaju navedenih uvjeta. Naime, sud koji je uputio zahtjev pita može li se u situaciji u kojoj postoji aktivnost koju gospodarski subjekt usmjerava prema državi članici potrošača članak 15. stavak 1. točka (c) Uredbe Bruxelles I primijeniti na ugovor koji nije sklopljen u okviru te aktivnosti, nego u okviru aktivnosti koju obavlja taj isti gospodarski subjekt, a koja nije izravno usmjerena prema državi članici potrošača, i to na temelju materijalne povezanosti s nekim od prethodno sklopljenih ugovora.

33. U tom pogledu valja istaknuti da je inherentna povezanost dvaju uvjeta iz članka 15. stavka 1. točke (c) Uredbe Bruxelles I izričita te da zahtijeva da ugovor ulazi u okvir aktivnosti koje gospodarski subjekt usmjerava prema državi članici potrošača. Stoga bi odgovor na prethodno pitanje na način na koji ga je formulirao sud koji je uputio zahtjev nužno bio niječan.

34. Međutim, smatram da za potrebe davanja korisnog odgovora valja preoblikovati prethodno pitanje jer je upravo tumačenje pojma „usmjerene aktivnosti“ pitanje koje je predmet kako odluke kojom se upućuje zahtjev za prethodnu odluku tako i pisanih očitovanja podnesenih Sudu.

35. Zbog toga smatram da se prethodno pitanje može postaviti na sljedeći način: „Može li se članak 15. stavak 1. točka (c) druga mogućnost Uredbe Bruxelles I u vezi s člankom 16. stavkom 1. drugom mogućnošću te uredbe tumačiti na način da se ta odredba primjenjuje u vezi s ugovorom kojim se nastoji ostvariti isti gospodarski cilj kao i drugim ranije sklopljenim i već izvršenim ugovorom koji ulazi u okvir trgovačkih ili profesionalnih aktivnosti koje gospodarski subjekt usmjerava prema državi članici u kojoj potrošač ima domicil?“

2. Pojam „usmjerena aktivnost“ i indicija „uzročne veze“

36. Kao prvo, kad je riječ o tumačenju pojma „usmjerena aktivnost“, koji nije definiran Uredbom Bruxelles I, valja podsjetiti da je Sud u svojoj ustaljenoj sudskoj praksi ustrajao na tome da se pojmovi koji se upotrebljavaju u Uredbi Bruxelles I trebaju tumačiti autonomno, vodeći računa o sustavnosti i ciljevima te uredbe [17]. Kao što proizlazi iz uvodne izjave 13. navedene uredbe, a osobito u vezi s njezinim člankom 15. stavkom 1. točkom (c), jedan je od tih ciljeva osigurati odgovarajuću zaštitu potrošača kao ugovorne strane koja je ekonomski slabija i pravno neiskusnija od gospodarskog subjekta s kojim sklapa ugovor [18], kao i „[koliko je god moguće] smanjiti mogućnost vođenja paralelnih postupaka [kako bi se izbjeglo] da u dvjema državama članicama budu donesene dvije nepomirljive presude“ [19].

16 — C-218/12, EU:C:2013:666

17 — Vidjeti, primjerice, presude Pammer i Hotel Alpenhof (C-585/08 i C-144/09, EU:C:2010:740), t. 55., Mühlleitner (C-190/11, EU:C:2012:542), t. 28. i Česká spořitelna (C-419/11, EU:C:2013:165), t. 25.

18 — Vidjeti, među ostalim, presude Ilsinger (C-180/06, EU:C:2009:303), t. 41., Mühlleitner (C-190/11, EU:C:2012:542), t. 29., Česká spořitelna (C-419/11, EU:C:2013:165), t. 33.

19 — Vidjeti uvodnu izjavu 15. Uredbe Bruxelles I i presudu Maletic (C-478/12, EU:C:2013:735), t. 30.

37. Kao drugo, također u skladu s ustaljenom sudskom praksom Suda, treba istaknuti da, iako je nedvojbeno da je cilj članka 15. stavka 1. točke (c) i članka 16. Uredbe Bruxelles I zaštita potrošača, to ne znači da je ta zaštita apsolutna [20]. S obzirom na to, i kao što je uostalom istaknuo Bundesgerichtshof, priroda iznimke iz članka 15. stavka 1. točke (c) Uredbe Bruxelles I sprečava da ga se zbog cilja zaštite potrošača tumači široko. Naime, članak 15. stavak 1. Uredbe „iznimka [je] kako od općeg pravila o nadležnosti propisanog u članku 2. stavku 1. te uredbe, koji nadležnost dodjeljuje sudovima države članice u kojoj tuženik ima domicil, tako i od pravila posebne nadležnosti u pogledu ugovora, propisanog u članku 5. točki 1. iste uredbe, prema kojem je nadležan sud u mjestu u kojemu je obveza koja je predmet postupka izvršena ili treba biti izvršena“ [21]. Zato članak 15. stavak 1. točku (c) Uredbe Bruxelles I treba tumačiti usko [22].

38. Uzimajući u obzir ta razmatranja, razvidno je da bi prihvaćanje primjene nadležnosti prema domicilu potrošača iz članka 16. stavka 1. Uredbe Bruxelles I, u svakom slučaju i samo na temelju toga da je ugovor, koji sâm po sebi ne ispunjava pretpostavke sadržane u članku 15. stavku 1. točki (c) te uredbe, materijalno povezan s ranijim ugovorom između tih stranaka, podrazumijevalo široko tumačenje te odredbe koje, s obzirom na prirodu iznimke posebne nadležnosti prema domicilu potrošača u okviru općeg sustava Uredbe Bruxelles I, nije moguće prihvatiti [23].

39. Međutim, zbog razloga koje ću iznijeti u nastavku, smatram da postojanje materijalne uzročne veze može predstavljati jednu od indicija na temelju koje bi nacionalni sud mogao utvrditi da je riječ o „usmjerenoj aktivnosti“ prema državi članici potrošača u smislu članka 15. stavka 1. točke (c) Uredbe Bruxelles I.

40. U tom smislu valja podsjetiti da je Sud u presudi Emrek utvrdio da, iako postojanje uzročne veze ne predstavlja zahtjev koji treba uključiti u pretpostavke iz članka 15. stavka 1. točke (c) Uredbe Bruxelles I [24], ona ipak može predstavljati indiciju „usmjerene aktivnosti“, jednako kao i uspostava kontakta na daljinu koja dovodi do toga da se potrošač ugovorno obveže na daljinu [25].

41. Međutim, taj navod iz sudske prakse ulazi u okvir posebnih okolnosti u predmetu Emrek, u kojem je uzročna veza proizlazila iz bitno drukčijeg konteksta. Konkretno, Sud je u tom predmetu analizirao ulogu uzročne veze kao nužnog uvjeta za primjenu članka 15. stavka 1. točke (c) Uredbe Bruxelles I, čije bi nepostojanje moglo značiti potencijalnu zapreku utvrđivanju toga je li neka aktivnost „usmjerena“ prema državi članici potrošača. Tako je Sud upravo u tom kontekstu presudio da, iako se uzročna veza ne može smatrati nepisanim uvjetom u svrhu utvrđivanja je li određena aktivnost usmjerena prema određenoj državi članici, ona ipak može predstavljati indiciju u tom pogledu.

42. Suprotno tomu, u ovom se predmetu susrećemo sa situacijom u kojoj se uzročnost ne navodi kao moguća zapreka primjeni članka 15. stavka 1. točke (c), nego kao jedini element na kojemu bi primjena te odredbe mogla biti utemeljena. U tom smislu nije sporno da su u okolnostima glavnog postupka profesionalna aktivnost koju tuženik putem oglašavanja usmjerava prema državi članici u kojoj potrošač –tužitelj ima domicil, kao i ugovor sklopljen kao posljedica te aktivnosti, elementi koji su s ugovorom o vođenju poslova povezani gotovo mehaničkom uzročnošću.

20 — Presuda Pammer i Hotel Alpenhof (C-585/08 i C-144/09, EU:C:2010:740), t. 70.

21 — Presude Pammer i Hotel Alpenhof (C-585/08 i C-144/09, EU:C:2010:740), t. 53., Mühlleitner (C-190/11, EU:C:2012:542), t. 26., Česká spořitelna (C-419/11, EU:C:2013:165), t. 26.

22 — *Ibidem*. U vezi s Briselskom konvencijom vidjeti, među ostalim, presude Shearson Lehman Hutton (C-89/91, EU:C:1993:15), t. 16., Benincasa (C-269/95, EU:C:1997:337), t. 13. i Gruber (C-464/01, EU:C:2005:32), t. 32.

23 — U vezi sa zahtjevom da ugovor između potrošača i poslovnog subjekta mora doista biti sklopljen, Sud je također odbio široko tumačenje i istaknuo da se taj uvjet „ne može tumačiti na način da je ispunjen i u slučaju niza ugovora na temelju kojeg su određena prava i obveze dotičnog poslovnog subjekta preneseni na potrošača“, presuda Kolassa (C-375/13, EU:C:2015:37), t. 30.

24 — C-218/12, EU:C:2013:666, t. 21.

25 — *Ibidem*, t. 29. Naime, kao što sam već istaknuo u svojemu mišljenju u predmetu Emrek „[...] iako postojanje predugovornih pripremnih aktivnosti, kao eventualno postojanje dokazane uzročne veze, nije implicitni uvjet koji je jedan od uvjeta koji su izričito navedeni u članku 15. stavku 1. točki (c) Uredbe br. 44/2001, ono ipak nacionalnom sudu znatno olakšava kad odlučuje o tome je li neka gospodarska aktivnost usmjerena prema određenoj državi članici“. Mišljenje u predmetu Emrek (C-218/12, EU:C:2013:494), t. 31.

43. Kao što sud koji je uputio zahtjev pravilno ističe, ovdje nije riječ o ocjeni prostorno-vremenske uzročnosti odnosa povjerenja koji su stranke glavnog postupka uspostavile u okviru prvog ugovornog odnosa. Kao što navodi talijanska vlada, točno je da između glavnog i dopunskog ugovora ne postoji odnos u smislu pravno-uzročne nužnosti. Međutim, uzročnost na koju se ovdje pozivamo kao na indiciju „usmjerene aktivnosti“ zahtijeva postojanje snažne materijalne unutrašnje veze između pravnih odnosa koja se u ovom predmetu temelji na činjenici da se ugovorom o vođenju poslova upravo želi ostvariti gospodarski cilj prvog ugovora sklopljenog između istih stranaka.

44. No, iako se može tvrditi da je na taj način shvaćenu uzročnu vezu moguće smatrati jednom od indicija na temelju kojih je moguće utvrditi usmjerenost profesionalne aktivnosti tuženika, ona ne predstavlja jedini element koji omogućava utvrđivanje ispunjenja preduvjeta iz članka 15. stavka 1. točke (c) Uredbe Bruxelles I, tim više ako je uzročna veza neizravna, kao što je to slučaj u glavnom postupku. Naime, sklapanje ugovora o vođenju poslova ne proizlazi izravno iz aktivnosti koju tuženi gospodarski subjekt putem oglašavanja usmjerava prema državi članici u kojoj potrošač ima domicil, nego iz poteškoća do kojih je došlo zbog problema nastalih u vezi s izvršenjem ugovora o kupoprodaji s trećom stranom.

45. Nacionalni sud stoga mora ispitati, uzimajući u obzir sve elemente kojima raspolaže, uz već navedenu uzročnu vezu, postoje li druge indicije koje bi mogle dovesti do zaključka da predmetni ugovor doista ulazi u područje aktivnosti koju gospodarski subjekt usmjerava prema državi članici u kojoj se nalazi domicil potrošača. Kao te indicije netaksativno je moguće navesti stupanj povezanosti među aktivnostima koje obavlja gospodarski subjekt i onima koje on putem oglašavanja ili na bilo koji drugi način usmjerava prema državi članici potrošača, činjenicu da gospodarski subjekt svoje usluge upravljanja poslovima obično pruža klijentima koji imaju domicil u drugoj državi članici, a kojima ujedno pruža usluge posredovanja nekretninama ili to da se različite vrste usluga pružaju u okviru istih struktura poduzeća na način da potrošač ne može razumno predvidjeti da će se na ugovore primjenjivati nadležnost različitih sudova.

46. Time bi se ujedno omogućilo poštovanje cilja Uredbe Bruxelles I, izraženog u njezinoj uvodnoj izjavi 11., da se zajamči predvidljivost utvrđivanja sudske nadležnosti, čime bi se poboljšala pravna zaštita osoba s domicilom u Uniji. Isto tako, time bi se omogućilo da tužitelj jednostavno može utvrditi pred kojim sudom može pokrenuti postupak, a da tuženik može razumno predvidjeti pred kojim sudom može biti tužen [26].

47. S obzirom na prethodno navedeno, smatram da trebam ispitati još jednu okolnost predmetnog slučaja. Naime, valja istaknuti da se u odluci kojom se upućuje zahtjev za prethodnu odluku izričito navodi da je B. A. Kampik „tužitelju predložio da će obaviti završne građevinske radove u njegovu stanu“, nakon čega su R. Hobohm i njegova supruga otišli u Španjolsku gdje su potpisali ugovor o vođenju poslova. Budući da u vezi s time ne postoje dodatna objašnjenja, u svakom je slučaju na nacionalnom sudu da utvrdi jesu li tuženici potrošaču u glavnom postupku doista predložili sklapanje ugovora o vođenju poslova.

48. Sud koji je uputio zahtjev istaknuo je, međutim, da u vezi s aktivnošću koja je predmet ugovora o vođenju poslova ne postoji nijedna indicija povezana s oglašavanjem koje je Sud naveo u predmetu Pammer i Hotel Alpenhof [27], kao ni druge usporedive indicije.

26 — Vidjeti u tom smislu presude Hypoteční banka (C-327/10, EU:C:2011:745), t. 44. i eDate Advertising i dr. (C-509/09 i C-161/10, EU:C:2011:685), t. 50.

27 — C-585/08 i C-144/09, EU:C:2010:740. Među tim indicijama navedeni su „međunarodni karakter predmetne aktivnosti, kao što su to određene turističke aktivnosti, navođenje telefonskih brojeva s međunarodnim pozivnim brojem, upotreba imena vršne domene, koje nije ime domene države članice u kojoj prodavatelj ima sjedište, primjerice „.de’, ili upotreba neutralnih imena vršne domene, kao što su „.com’ ili „.eu’, opis plana putovanja iz jedne ili više drugih država članica u mjesto pružanja usluge te navođenje međunarodnih klijenata s domicilom u različitim državama članicama, konkretno predstavljanjem iskustava tih klijenata“, t. 83.

49. Treba ipak istaknuti da članak 15. stavak 1. točka (c) Uredbe Bruxelles I ne zahtijeva da se trgovačka aktivnost usmjerava prema državi članici potrošača putem oglašavanja [28], nego se izravno navodi *bilo koji drugi način*.

50. Zato ovdje treba istaknuti da je Sud u predmetu Pammer i Hotel Alpenhof kao prvi i najočitiji kriterij na temelju kojeg je moguće utvrditi je li neka aktivnost usmjerena prema državi članici u kojoj potrošač ima domicil naveo „sve očite izraze volje za poslovanje s klijentima u toj državi članici“ [29].

51. Osim toga, već je članak 13. prvi podstavak točka 3. Briselske konvencije [30], koji je imao isto mjesto i koji je ispunjavao istu ulogu zaštite potrošača kao slabije stranke kao i članak 15. stavak 1. točka (c) Uredbe Bruxelles I [31], utvrđivao da se nadležnost prema domicilu potrošača primjenjuje, među ostalim i uz ograničenja predviđena tom odredbom, u vezi s ugovorima čijem je sklapanju u državi članici u kojoj potrošač ima domicil prethodilo oglašavanje ili je ponuđena posebna *ponuda*. Tako pojam „na bilo koji drugi način“, temeljem jasne volje zakonodavca Unije da proširi područje zaštite zajamčene člankom 13. stavkom 1. Briselske konvencije [32], obuhvaća ne samo bilo koji način oglašavanja, nego i izravan kontakt između gospodarskog subjekta i potrošača putem ponude [33].

52. Sud je u tom smislu, također u predmetu Pammer i Hotel Alpenhof, utvrdio da „tekst članka 15. stavka 1. točke (c) obuhvaća i zamjenjuje prijašnje pojmove ‚posebna ponuda’ i ‚oglašavanje’ pokrivanjem šireg raspona aktivnosti, na što upućuje izraz ‚na bilo koji drugi način’“ [34].

53. Ako se pak doista utvrdi postojanje ponude, razvidno je da ona predstavlja element kojim se očituje „očit izraz volje“ gospodarskog subjekta da svoje usluge „usmjerava“ prema potrošaču s domicilom u drugoj državi članici, koji je osim toga jedan od njegovih klijenata u okviru ranijeg ugovornog odnosa koji ulazi u područje aktivnosti koja je nedvojbeno usmjerena prema drugoj državi članici.

54. Ukratko, s obzirom na sve ranije navedeno, smatram da članak 15. stavak 1. točku (c) drugu mogućnost Uredbe Bruxelles I u vezi s člankom 16. stavkom 1. drugom mogućnošću treba tumačiti u smislu da u posebnim okolnostima glavnog postupka postojanje ugovora koji je ranije sklopljen između istih stranaka, a u vezi s kojim postoji materijalna uzročna veza može biti indicija na temelju koje se može smatrati da je aktivnost gospodarskog subjekta „usmjerena“ prema državi članici u kojoj potrošač ima domicil, što pak treba ocijeniti uzimajući u obzir sve elemente kojima raspolaže nacionalni sud.

28 — U tom smislu vidjeti U. Magnus i P. Mankowski, *Brussels I Regulation*, 2nd Revised Edition, (Munich, 2012.), str. 380. i Mankowski, P., „Zum Begriff des ‚Ausrichtens’ auf den Wohnsitzstaat des Verbrauchers unter Art. 15 Abs. 1 lit. c EuGVVO“, *Verbraucher und Recht*, 2006., str. 289.–294.

29 — C-585/08 i C-144/09, EU:C:2010:740, t. 80.

30 — Konvencija od 27. rujna 1968. o nadležnosti i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima (SL 1972., L 299, str. 32.; pročišćeni tekst u SL 1998., C 27, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 15., str. 3.)

31 — Česká spořitelna, C-419/11, EU:C:2013:165, t. 28., Ilsinger, C-180/06, (C-180/06, EU:C:2009:303) t. 41., presuda Pammer i Hotel Alpenhof (C-585/08 i C-144/09, EU:C:2010:740) t. 57., Mühlleitner (C-190/11, EU:C:2012:542), t. 29.

32 — Sud je istaknuo da, u slučaju da je tekst neke odredbe Briselske konvencije sličan onome neke odredbe Uredbe Bruxelles I, a u skladu s uvodnom izjavom 19. te uredbe, taj isti kontinuitet treba biti osiguran s obzirom na tumačenje obaju pravnih instrumenata (presuda Ilsinger, C-180/06, EU:C:2009:303, t. 58). Unatoč očitim razlikama između teksta članka 15. Uredbe Bruxelles I i članka 13. Briselske konvencije, valja naglasiti da je u sudskoj praksi i u pripremnim aktima istaknuto da je tekst članka 15. stavka 1. točke (c) Uredbe Bruxelles I širi i općenitiji od teksta članka 13. prvog podstavka Briselske konvencije „kako bi se zajamčila veća zaštita potrošača s obzirom na nova komunikacijska sredstva i razvoj elektroničkog poslovanja“. U vezi s tim vidjeti presude Ilsinger (C-180/06, EU:C:2009:303), t. 50., Pammer i Hotel Alpenhof (C-585/08 i C-144/09, EU:C:2010:740), t. 59. i Mühlleitner (C-190/11, EU:C:2012:542), t. 38. Također vidjeti točku 4.2. Prijedloga uredbe Vijeća (EZ) o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima, COM(1999) 348 *final* (SL 1999., C 376 E, str. 1.).

33 — U tom smislu vidjeti Magnus i Mankowski, *op. cit*. str. 380. Pojam „posebna ponuda“ iz Briselske konvencije odnosi se na „poslovne ponude koje se pojedinačno predlažu potrošaču, osobito putem prodajnog zastupnika ili neposrednog prodavača“, presuda Gabriel, C-96/00, EU:C:2002:436, t. 44.

34 — Presuda Pammer i Hotel Alpenhof (C-585/08 i C-144/09, EU:C:2010:740), t. 61.

55. Osim toga, u slučaju da nacionalni sud utvrdi da je gospodarski subjekt potrošaču dao ponudu, treba smatrati da je navedena ponuda obuhvaćena pojmom „na bilo koji drugi način“ putem kojeg gospodarski subjekt svoju aktivnost može usmjeravati prema državi članici u kojoj potrošač ima domicil.

V – **Zaključak**

56. S obzirom na sve ranije izložene argumente, predlažem Sudu da na prethodno pitanje koje je postavio Bundesgerichtshof odgovori na sljedeći način:

„Članak 15. stavak 1. točku (c) drugu mogućnost Uredbe Bruxelles I u vezi s člankom 16. stavkom 1. drugom mogućnošću treba tumačiti na način da u posebnim okolnostima glavnog postupka postojanje ugovora koji je ranije sklopljen između istih stranaka, a u vezi s kojim postoji materijalna uzročna veza može biti indicija na temelju koje bi se moglo smatrati da je aktivnost gospodarskog subjekta ‚usmjerena' prema državi članici u kojoj potrošač ima domicil, što pak treba ocijeniti uzimajući u obzir sve elemente kojima raspolaže nacionalni sud.

Osim toga, u slučaju da nacionalni sud utvrdi da je gospodarski subjekt potrošaču dao ponudu, treba smatrati da je navedena ponuda obuhvaćena pojmom ‚na bilo koji drugi način' putem kojeg gospodarski subjekt svoju aktivnost može usmjeravati prema državi članici u kojoj potrošač ima domicil.“